UCHWAŁA NR XXXIII/395/2017
RADY MIEJSKIEJ W SUWAŁKACH

z dnia 31 maja 2017 r.

w sprawie Programu Integracji Społecznej i Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych w Suwałkach na lata 2017 - 2021

Na podstawie art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 814, poz. 1579 i poz. 1948 oraz z 2017 r. poz. 730) w związku z art. 35a ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2046 i poz. 1948) uchwala się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Integracji Społecznej i Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych w Suwałkach na lata 2017 - 2021, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Suwałk.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej
w Suwałkach

Zdzisław Przełomiec

Załącznik do uchwały Nr XXXIII/395/2017
Rady Miejskiej w Suwałkach
z dnia 31 maja 2017 r.

URZĄD MIEJSKI
W SUWAŁKACH

PROGRAM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W SUWAŁKACH NA LATA 2017 - 2021

Spis Treści

Wprowadzenie **3**

I. Charakterystyka środowiska osób niepełnosprawnych **4**

1.1. Niepełnosprawność w Polsce 4

1.2. Niepełnosprawność w Mieście Suwałki 4

1.3. Przyczyny niepełnosprawności 5

1.4. Rodzaje niepełnosprawności 6

1.5. Cel orzecznictwa 7

1.6. Starzenie się społeczeństwa jako element niepełnosprawności 8

1.7. Społeczeństwo wobec niepełnosprawności 9

II. Pomoc osobom niepełnosprawnym w Mieście Suwałki **9**

2.1. Pomoc finansowa i rzeczowa 9

2.2. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania 10

2.3. System świadczeń opiekuńczych 11

2.4. Ośrodki wsparcia 12

2.5. Pomoc instytucjonalna 13

2.5.1. Zakłady Opiekuńczo-Lecznicze i Pielęgnacyjno-Opiekuńcze 14

2.6. Rehabilitacja społeczna 14

2.7. Rehabilitacja zawodowa 15

2.7.1. Podmioty ekonomii społecznej 16

2.8. Przewóz osób niepełnosprawnych jako element rehabilitacji społecznej i zawodowej 17

2.9. Źródła finansowania pomocy na rzecz osób niepełnosprawnych 18

3. Rola organizacji pozarządowych w realizacji zadań na rzecz osób niepełnosprawnych 19

4. Zasoby instytucjonalne i realizatorzy Programu 19

III. Podstawowe założenia Programu **20**

3.1. Adresaci Programu 20

3.2. Cele i kierunki działania 20

3.3. Monitoring ewaluacja 24

3.4. Matryca wskaźników 25

3.5. Zakładane rezultaty 28

3.6. Źródła finansowania 28

3.7. Podstawy prawne 28

Wprowadzenie

Polityka społeczna Miasta Suwałki w swoich założeniach opiera się przede wszystkim na poszanowaniu społecznych praw ludzi, dąży do poprawy dostępu do tych praw i zwiększenia poziomu ich realizacji. Dotyczy to szczególnie osób niepełnosprawnych, które w codziennym życiu napotykają na szereg barier kulturowych, psychospołecznych, funkcjonalnych i prawnych. Jednak miejsce osób niepełnosprawnych w społeczeństwie nie zależy tylko od organizacji systemu instytucji wspomagających, od jakości prawa i zakresu jego stosowania w praktyce, ale także od postaw społecznych. Aspiracje osób niepełnosprawnych do podmiotowości, samodzielności, niezależności oraz autonomii powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w mentalności społecznej i postawach opartych na tolerancji, zrozumieniu i poszanowaniu godności tych osób.

Dotychczasowe działania związane z organizacją i funkcjonowaniem różnych ogniw oparcia społecznego osób niepełnosprawnych w Mieście Suwałki zostały zawarte w sprawozdaniu z realizacji Programu Integracji Społecznej i Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych Miasta Suwałki do 2016 www.mopr.suwalki.pl.

Różnorodne potrzeby omawianej grupy osób skłoniły do kontynuacji tego procesu poprzez Program Integracji Społecznej i Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych Miasta Suwałki na lata 2017 -2021.

Założeniem Programu jest prowadzenie i rozwój aktywnych form integracji społecznej i zawodowej wynikających z zadań nakreślonych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na lata 2016 – 2025 polegających w szczególności na:

1) usuwaniu barier psychospołecznych w procesie integracji osób niepełnosprawnych i ich rodzin ze środowiskiem;
2) wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych w zakresie edukacji i zatrudnienia;
3) prowadzeniu działań zmierzających do likwidacji barier architektonicznych i komunikacyjnych oraz transportowych;
4) poprawie jakości życia osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i w podeszłym wieku;
5) identyfikacji, diagnozie oraz działaniach na rzecz zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zagadnienie integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych jest bardzo złożone, a działania w tym zakresie zmierzać mają do wzrostu uczestnictwa tych osób w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym, poprzez zastosowanie szeregu działań wspomagających i aktywizujących zarówno same osoby niepełnosprawne, jak też ich otoczenie społeczne.

Rozdział I. Charakterystyka środowiska osób niepełnosprawnych.

1.1. Niepełnosprawność w Polsce

Każdy człowiek jest istotą złożoną, zarówno fizyczną jak i społeczną, co oznacza, że żyje w określonym środowisku i wypełnia w tym środowisku pewne role zgodnie ze swoim wiekiem, płcią i pozycją społeczną. Ze społecznego punktu widzenia niepełnosprawność nie jest tylko właściwością osoby, lecz zespołem warunków środowiska społecznego i fizycznego (bariery społeczne, ekonomiczne, prawne, architektoniczne i urbanistyczne), które powodują trudności, ograniczenia i problemy osoby niepełnosprawnej.

Zgodnie z szacunkami ONZ, ok. 650 mln osób, co stanowi ok. 10% ludności świata, dotknięta jest niepełnosprawnością. W naszym kraju wskaźnik ten jest jednak wyższy. Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku liczba niepełnosprawnych w Polsce to 4697048, z czego 46,1% stanowią mężczyźni, natomiast 53,9% kobiety. Ogółem osoby z niepełnosprawnościami stanowią 12,2% ludności kraju, co oznacza, że co ósmego obywatela RP można zaliczyć do tej grupy. Najliczniejszą grupę stanowią osoby o umiarkowanym i znacznym stopniu niepełnosprawności.

Opierając się na założeniach przyjętych w spisie, Główny Urząd Statystyczny wyróżnił w niniejszej zbiorowości dwie podstawowe grupy: osoby niepełnosprawne prawnie, czyli takie, które posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony oraz osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, czyli takie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwalną) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych.

1. 2. Niepełnosprawność w Mieście Suwałki

W mieście Suwałki, zgodnie z danymi ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego, co dziesiąty mieszkaniec jest osobą z niepełnosprawnościami, z czego 8% ogółu mieszkańców stanowią osoby niepełnosprawne prawnie, natomiast 2% osoby niepełnosprawne tylko biologicznie.

Liczba osób niepełnosprawnych

Grupy wiekowe osób niepełnosprawnych	Suwałki	Województwo Podlaskie	Polska
w wieku przedprodukcyjnym	395	5 258	215 849
w wieku produkcyjnym	3 625	58 447	2 282 503
w wieku poprodukcyjnym	3 005	68 053	2 198 695
Suma	7 025	131 758	4 697 047

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011 r.

Biorąc pod uwagę wiek osób niepełnosprawnych w Mieście Suwałki, podobnie jak w całej Polsce najwięcej jest osób z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym, a więc w wieku aktywności zawodowej

Z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Suwałkach na dzień 31 grudnia 2016 r. zarejestrowanych było 388 osób niepełnosprawnych, w tym 258 osób bezrobotnych i 130 poszukujących pracy.

Bezrobotni niepełnosprawni stanowią 12,4 % ogółu bezrobotnych w PUP. Największą grupą wśród nich są osoby z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym (35 %) oraz z wykształceniem zasadniczym (29%).

Pod względem orzeczonego stopnia niepełnosprawności, dominują osoby ze stopniem lekkim (73%), stopniem umiarkowanym (26%) i znacznym (1%).

Pod względem rodzaju niepełnosprawności, najwięcej osób bezrobotnych posiada

dysfunkcję narządu ruchu (39,5%), kolejna grupa to osoby chore psychicznie (19,7%).
Nieco ponad połowę osób bezrobotnych stanowią mężczyźni - 59,7%.

Bariery ograniczające zatrudnienie osób niepełnosprawnych wynikają z sytuacji na rynku pracy, przede wszystkim bezrobocia i niższego od ogółu społeczeństwa poziomu wykształcenia, a często także braku motywacji do podejmowania działań na rzecz poprawy własnej sytuacji.

Obecnie do aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych przywiązuje się szczególną wagę, jako wskaźnika aktywności społecznej w ogóle i satysfakcjonującego społecznego ich funkcjonowania. Aktywność zawodowa tej kategorii osób jest nie tylko sposobem osiągania samodzielności ekonomicznej, ale także czynnikiem budującym poczucie własnej wartości i samorealizację oraz drogę do szeroko rozumianej reintegracji społecznej. Niezbędne zatem staje się podejmowanie kompleksowych działań na rzecz włączania w życie zawodowe. Ważnym instrumentem w procesie tym jest ekonomia społeczna, szkolenia zawodowe, dostosowane i adekwatne miejsca pracy oraz świadomi i współpracujący pracodawcy.

Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią 0,5% ogółu mieszkańców Suwałk i ok. 6 % populacji osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z przepisami prawa oświatowego każdemu dziecku ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tym niepełnosprawnemu tworzy się warunki niezbędne do rozwoju, dostosowując treści, metody i organizację nauczania do możliwości psychofizycznych dzieci oraz zapewnia możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W rozwoju i edukacji dzieci ważne jest wczesne rozpoznawanie wad rozwojowych.

Edukacja zmierzająca do wyposażenia osoby niepełnosprawnej w określony zasób wiedzy i umiejętności jest pierwszym ogniwem rehabilitacji społecznej i zawodowej, tym bardziej, że liczba młodzieży wymagającej kształcenia specjalnego wzrasta.

Dzieci i młodzież z potrzebami kształcenia specjalnego w Mieście Suwałki w latach 2014-2016

L.p.	Rodzaj szkoły	Liczba uczniów w latach		
		2014	2015	2016
1.	Przedszkola	29	25	51
2.	Szkoły podstawowe	113	119	135
3.	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy	200	198	191
4.	Gimnazjum	47	57	70
5.	Szkoły ponadgimnazjalne	26	28	24
	Razem	415	427	471

Źródło: Urząd Miejski. Wydział Oświaty Wychowania i Sportu.

Dzieci ze specjalnymi potrzebami kształcenia stanowią 4,15% ogółu uczniów uczęszczających do szkół w Suwałkach. Uznaje się za konieczne podejmowanie działań, by osoby niepełnosprawne mogły w miarę samodzielnie uczęszczać do ogólnie dostępnych szkół razem z pełnosprawnymi rówieśnikami. Tylko w sytuacjach szczególnych powinny być kierowane do kształcenia specjalnego. Koncepcja kształcenia osób niepełnosprawnych i usługi oświatowe powinny być: zindywidualizowane, dostępne, powszechne, oferujące szeroki wybór możliwości, oferujące pomoc rodzinom dzieci niepełnosprawnych w tworzeniu właściwego środowiska rodzinnego.

1.3. Przyczyny niepełnosprawności

Przeciętny człowiek, tzw. pełnosprawny, funkcjonuje na poziomie, ustalonym przez przyjęte normy lub standardy zdrowotne oraz przyjęte w danym społeczeństwie formy zachowania się. Poziom funkcjonowania człowieka może jednak być obniżony w stosunku do tych norm i standardów, na skutek stanu zdrowia, a więc na skutek wady wrodzonej, choroby, urazu lub zmian starczych.

W mieście Suwałki wg danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności sytuacja przedstawia się następująco:

Przyczyny niepełnosprawności w latach 2014 - 2016

L.p.	Rodzaj schorzenia	dzieci do 16 roku życia			osoby dorosłe		
		2014	2015	2016	2014	2015	2016
1.	upośledzenie umysłowe	10	6	9	21	35	15
2.	choroby psychiczne	3	1	0	331	286	243
3.	zaburzenie głosu, mowy i choroby słuchu	20	29	19	77	65	73
4.	choroby narządu wzroku	15	18	7	75	71	50
5.	upośledzenie narządu ruchu	21	26	13	558	612	440
6.	epilepsja	14	15	7	27	20	25
7.	choroby układu oddechowego i krążenia	32	34	20	434	426	420
8.	choroby układu pokarmowego	7	3	6	91	79	85
9.	choroby układu moczowo-płciowego	11	12	12	87	120	141
10.	choroby neurologiczne	23	23	24	210	209	142
11.	inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby krwiotwórcze	43	47	29	214	169	111
12.	całościowe zaburzenie rozwojowe	27	34	39	3	4	1

Źródło: Sprawozdawczość Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Suwałkach

Niepokojącą tendencję wzrostową wśród dzieci wykazują choroby całościowych zaburzeń rozwojowych. Liczbę dzieci autystycznych z orzeczeniem w mieście szacuje się na ok. 40.

Wśród orzekanych osób dorosłych dominują schorzenia związane z upośledzeniem narządu ruchu, choroby układu oddechowego i krążenia oraz choroby psychiczne. Na przestrzeni analizowanych lat żadna z przyczyn nie nasiliła się i miała tendencję spadkową.

1.4. Rodzaje niepełnosprawności

Osoby niepełnosprawne prawnie można podzielić według rodzaju niepełnosprawności, okresu życia, w którym ona wystąpiła i stopnia niepełnosprawności. Wyróżniamy następujące rodzaje:

1) **znaczny stopień niepełnosprawności** – zalicza się do niego osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji
2) **umiarkowany stopień niepełnosprawności** – zalicza się do niego osobę o naruszonej sprawności organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej lub częściowej pomocy innych osób w pełnieniu ról społecznych
3) **lekki stopień niepełnosprawności** – zalicza się do niego osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w

porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mającą ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne

4) **orzeczenie o niepełnosprawności** – dotyczy osób, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczna lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy, z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku.
Orzeczenia mają charakter **stały lub okresowy**

Liczba wydanych orzeczeń mieszkańcom Suwałk w latach 2014-2016

Rodzaje orzeczeń	Liczba orzeczeń o niepełnosprawności, w latach		
	2014	2015	2016
liczba złożonych wniosków, z tego pozytywnych orzeczeń	2009	2021	2100
o niepełnosprawności	166	184	185
o znacznym stopniu niepełnosprawności	395	398	409
o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności	744	748	796
o lekkim stopniu niepełnosprawności	481	441	541
Razem orzeczeń, w tym	**1786**	**1771**	**1931**
orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane po raz pierwszy	598	488	526

Źródło: Sprawozdawczość Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Suwałkach

Z powyższego zestawienia wynika, że w 2016 r. w porównaniu do lat poprzednich nastąpił wzrost orzeczeń o umiarkowanym i lekkim stopniu niepełnosprawności. Wśród osób zaliczonych do jednego z stopni niepełnosprawności ok. 28% to osoby orzekane po raz pierwszy, możemy zatem mówić o wzroście osób niepełnosprawnych w naszym mieście. Jest to wynikiem starzenia się społeczeństwa, niepokojącego wzrostu zachorowań na choroby nowotworowe i choroby psychiczne, tj. schizofrenia, choroba dwubiegunowa, depresje.

1.5. Cel orzecznictwa pozarentowego

Liczba osób niepełnosprawnych w naszym mieście zwiększa się z roku na rok, co w najbliższej przyszłości skutkować będzie także zwiększeniem nakładów finansowych na wsparcie i pomoc tej grupie osób, z uwagi na cel jakiemu służy orzecznictwo pozarentowe:

1) korzystanie z ulg i uprawnień, np. podatkowych, komunikacyjnych, kart parkingowych, mieszkaniowych (dodatkowa powierzchnia mieszkaniowa), zwolnienia z opłat abonamentowych na podstawie odrębnych przepisów;
2) rehabilitacja zawodowa – zatrudnienie subsydiowane, szkolenia i inne instrumenty rynku pracy;
3) rehabilitacja społeczna – zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby, likwidacja barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, turnusy rehabilitacyjne, uczestnictwo w Warsztatach Terapii Zajęciowej, itp.;
4) świadczenia z pomocy społecznej – świadczenia pieniężne, usługi opiekuńcze, pomoc instytucjonalna;
5) świadczenia opiekuńcze – zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek dla opiekuna;
6) dodatki do świadczeń rodzinnych – dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji;

7) uzupełnianie orzeczeń - o niezbędne wskazania do uzyskania ulg i uprawnień.

Niepełnosprawność określa się na podstawie przedłożonych orzeczeń wydanych przez inne organy rentowe, np. o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów lub orzeczenie o niezdolności do pracy.

1.6. Starzenie się społeczeństwa jako element niepełnosprawności.

Starzenie się społeczeństwa jest jednym z najważniejszych problemów współczesnego świata. Przyczyną takiej sytuacji jest statystyczne wydłużenie życia przy jednocześnie niskim przyroście naturalnym, co decyduje o sytuacji demograficznej kraju, regionu i naszego miasta.

W Suwałkach liczba osób powyżej 60. roku życia kobiet i 65. roku życia mężczyzn wynosi obecnie 11 159, co stanowi 16% w ogólnej liczbie mieszkańców. Liczebność kobiet w tej grupie wiekowej jest dwukrotnie wyższa.

Liczba osób w wieku emerytalnym na terenie miasta Suwałki za lata 2014-2016

wyszczególnienie	Liczba mieszkańców w latach		
	2014	2015	2016
liczba mieszkańców, w tym	69317	69316	69370
osoby w wieku emerytalnym, z tego:	**10204**	**10684**	**11159**
kobiety 60 lat i więcej	7185	7500	7804
mężczyźni 65 lat i więcej	3019	3184	3355

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej za lata 2014-2016

Według przewidywań w 2020 roku udział osób w wieku emerytalnym w ogólnej liczbie mieszkańców Suwałk będzie wynosił 17,5 %, a w 2025 roku może wzrosnąć do 20 %.

Prognoza liczebności osób w wieku poprodukcyjnym

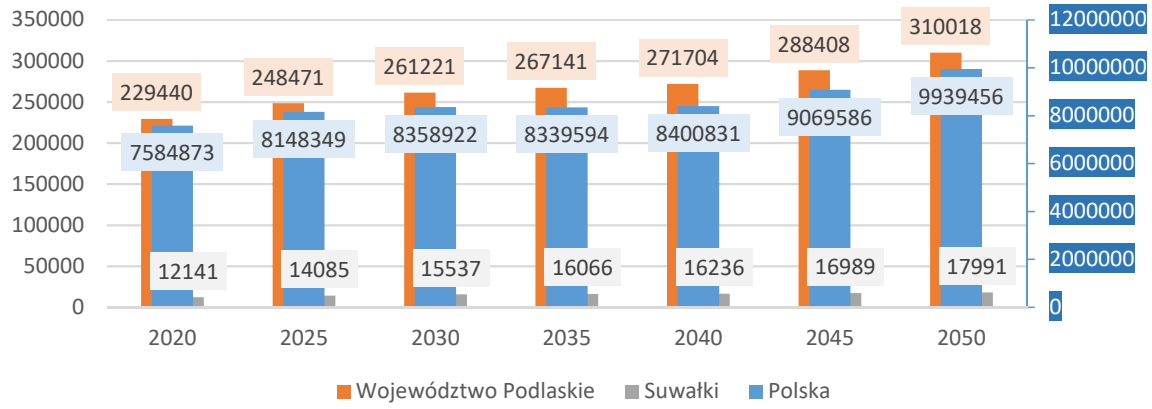

Źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na lata 2016 – 2025

Odwrócenie tendencji demograficznych powoduje negatywne skutki we wszystkich dziedzinach życia, szczególnie w sferze szeroko rozumianych usług opiekuńczych i zdrowotnych.

Oznacza to, że ponad jedna/piąta społeczeństwa w najbliższej przyszłości będzie wymagała zwiększonego zakresu pomocy i wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz zwiększonego zakresu opieki medycznej, ale także stworzenia możliwości do aktywnego trybu życia i przeciwdziałania wykluczeniu z życia społecznego i kulturalnego miasta.

Kumulowanie się problemów natury zdrowotno-ekonomiczno-społecznej, prowadzących często do bezradności i wykluczenia wymaga podejmowania szeregu działań, mających na celu m.in. dostosowanie i rozwój infrastruktury społecznej, odpowiedniej do zmieniających się potrzeb tej grupy osób. Pogarszająca się kondycja zdrowotna i możliwości samodzielnego funkcjonowania powodują potrzebę rozwoju różnorodnych usług w miejscu zamieszkania, konieczność rozwoju geriatrycznych placówek służby zdrowia, w tym w formie opieki długoterminowej oraz porad

lekarzy różnych specjalności, do których obecnie dostęp jest bardzo ograniczony.

1.7. Społeczeństwo wobec niepełnosprawności

Pozytywne postawy społeczeństwa i najbliższych, zawierające krytyczną, lecz obiektywną i życzliwą ocenę osoby niepełnosprawnej, stanowią warunek konieczny dla rozwoju jej poczucia bezpieczeństwa, a tym samym dla prawidłowego przystosowania społecznego. Szacunek i akceptacja wyrażane przez otoczenie społeczne przyczyniają się do zwiększenia poczucia własnej wartości, samoakceptacji i pogody ducha. Pozwalają dostrzec osobie niepełnosprawnej pozytywne aspekty życia pomimo trudności wynikających z niepełnosprawności. Pobudzają ją również do radzenia sobie ze stresem, kryzysami oraz do ciągłego przezwyciężania własnych ograniczeń.

Negatywne postawy i oczekiwania ludzi sprawnych wobec osób niepełnosprawnych mają ujemny wpływ na ich zachowanie, a przede wszystkim na samoocenę. Poza tym utrudniają przystosowanie się i akceptowanie własnej niepełnosprawności, zniechęcają do podejmowania najmniejszego nawet wysiłku, rodzą poczucie pogardy dla samego siebie i swojej niepełnosprawności, osłabiają mechanizmy odpornościowe i niweczą efekty podejmowanych zabiegów leczniczych, edukacyjnych i rehabilitacyjnych.

Obecnie osoby niepełnosprawne starają się być aktywne, mają coraz większe szanse rozwoju oraz normalnego życia wśród ludzi zdrowych, nie mniej jednak są bardzo zróżnicowaną grupą ludzi i w związku z tym, konieczna jest edukacja społeczeństwa, dzieci i młodzieży, która będzie tę różnorodność respektować, a proces integracji i wzajemnej akceptacji urzeczywistniać się powinien przede wszystkim na poziomie lokalnym, gdzie większość problemów jest codziennością obywateli.

Rozdział II. Pomoc osobom niepełnosprawnym w Mieście Suwałki

Liczba osób niepełnosprawnych oraz różnorodność problemów sprawia, że grupa ta zajmuje ważne miejsce w polityce społecznej miasta.

Niepełnosprawność często połączona z długotrwałą chorobą w wielu przypadkach uniemożliwia zdobywanie źródeł dochodu we własnym zakresie, a w konsekwencji nabywanie uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych zapewniających niejednokrotnie poczucie bezpieczeństwa ekonomicznego. W wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych w ich środowisku lokalnym, szczególną rolę odgrywa Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, który stanowi element uzupełnienia istniejącego systemu zabezpieczania społecznego.

Pomoc społeczna mocno akcentuje podmiotowość osób niepełnosprawnych i starszych wymagających wsparcia, ich wolę i możliwości radzenia sobie z trudnościami, także tymi, na które napotykają się we włączaniu w życie społeczne.

Realizuje głównie pracę socjalną polegającą na pomocy i wsparciu w zakresie wykorzystywania uprawnień do przezwyciężania trudnej sytuacji, pomocy finansowej i rzeczowej, świadczeniu usług opiekuńczych, pomocy instytucjonalnej oraz zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej.

2.1. Pomoc finansowa i rzeczowa

Niepełnosprawność jest ryzykiem, które często generuje przejawy niedostatku czy jest powodem marginalizacji. W 2016 r. niepełnosprawność była powodem przyznania pomocy 1148 rodzinom, co stanowi 52 % ogólnej liczby rodzin objętych pomocą społeczną. Należy wnioskować, że osoby niepełnosprawne są tą grupą społeczną, która najczęściej narażona jest na ubóstwo i marginalizację. Świadczenia pieniężne pełnią funkcję substytutu minimalnego dochodu gwarantowanego, zatem kierowana jest do osób o najniższych dochodach wykazujących niezaspokojone potrzeby egzystencjonalne, z wyjątkiem zasiłków pielęgnacyjnych, o których uprawnieniu decyduje udokumentowana określona przepisami niepełnosprawność.

Świadczenia pieniężne i w naturze z tytułu niepełnosprawności w Mieście Suwałki

Rodzaj świadczenia	Liczba osób objętych pomocą w latach		
	2014	2015	2016
zasiłki pielęgnacyjne	2112	2036	1934
dodatki do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji	324	313	308
zasiłki stałe	562	545	518
zasiłki okresowe	58	76	69
zasiłki celowe	505	400	333
pomoc w naturze- gorący posiłek	305	212	392
posiłek z dowozem do miejsca zamieszkania	54	27	28
opał z dowozem	42	33	37

Źródło: Sprawozdawczość MOPR w Suwałkach za lata 2014-2016

Powyższe dane wskazują, iż znaczna grupa osób korzysta z świadczeń pieniężnych o charakterze stałym. Zasiłki celowe przyznawane są doraźnie jeżeli niepełnosprawność lub długotrwała choroba powodują wzrost kosztów utrzymania związanych, w szczególności z potrzebą zakupu leków, rehabilitacji, dojazdu do lekarzy specjalistów, zakupu opału, itp. Wiek oraz niepełnosprawność generują zapotrzebowanie na pomoc w formie posiłków, których oczekuje znaczna grupa osób. Natomiast osobom samotnym, których stan zdrowia nie pozwala na opuszczanie mieszkań - posiłek i opał dowożony jest do miejsca zamieszkania.

2.2. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania

Regulacje prawne wyznaczają ramy polityki społecznej wobec osób starszych i niepełnosprawnych.

Nie do przecenienia w procesie integracji są usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania.

Osobom samotnym, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagających pomocy innych osób, a są jej pozbawione, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych.

Usługi opiekuńcze mogą być również przyznane osobom, które wymagają pomocy innych osób, a rodzina nie może takiej pomocy zapewnić.

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności świadczone przez osoby posiadające kwalifikacje do wykonywania zawodu: pracownika socjalnego, psychologa, pedagoga, logopedy, terapeuty zajęciowego, pielęgniarki, asystenta osoby niepełnosprawnej, opiekunki środowiskowej, specjalisty w zakresie rehabilitacji medycznej, fizjoterapeuty lub innego zawodu dającego wiedzę i umiejętności pozwalające świadczyć określone specjalistyczne usługi.

Organizowanie i świadczenie ich w miejscu zamieszkania spoczywa na gminie, przy czym specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi należą do zadań zleconych gminie z zakresu administracji rządowej.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Suwałkach zatrudnia 51 opiekunek, w tym 19 posiada wykształcenie odpowiednie do świadczenia specjalistycznych usług opiekuńczych.

Liczba osób objęta usługami opiekuńczymi w Mieście Suwałki

Rodzaj usług	Liczba osób, w latach		
	2014	2015	2016
usługi opiekuńcze, w tym	230	210	212
dla osób samotnych i samotnie gospodarujących	184	168	167
specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym	41	43	39
dla osób samotnych i samotnie gospodarujących	27	28	26
Ogółem, w tym:	**271**	**253**	**251**
dla osób samotnych i samotnie gospodarujących	**211**	**196**	**193**

Źródło: Dane Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Suwałkach za lata 2014-2016

Powyższe dane wskazują, iż pomoc w formie usług opiekuńczych kierowana jest w zdecydowanej większości do osób samotnych i samotnie gospodarujących. Potrzeby w tym zakresie od 2015 r. pozostają na tym samym poziomie.

2.3. System świadczeń opiekuńczych

Wprowadzane zmiany do ustawy o świadczeniach rodzinnych w zakresie sprawowania opieki nad zależnymi członkami rodzin spowodowały, że usługi opiekuńcze pozostają na tym samym poziomie, z uwagi na fakt przejmowania opieki przez członków rodziny, którzy jednocześnie otrzymują świadczenia pieniężne, w formie:

- świadczenia pielęgnacyjnego – 1406 zł miesięcznie,
- specjalnego zasiłku opiekuńczego – 520 zł miesięcznie,
- zasiłku dla opiekuna – 520 zł.

Liczba osób pobierających świadczenia opiekuńcze w Mieście Suwałki

Rodzaj świadczenia	Liczba osób, w latach		
	2014	2015	2016
świadczenie pielęgnacyjne	269	314	353
specjalny zasiłek opiekuńczy	53	54	110
zasiłek dla opiekuna	185	159	115

Źródło: Sprawozdawczość Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Suwałkach za lata 2014-2016

W każdym roku zauważa się wzrost liczby osób pobierających świadczenia pielęgnacyjne jak i specjalne zasiłki opiekuńcze. Sukcesywny spadek osób pobierający zasiłek dla opiekuna wynika z zapisów ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów. Ustawa zastąpiła świadczenia pielęgnacyjne na dorosłych członków rodziny przyznanych przed 1 lipca 2013 r. Obecnie nie ma możliwości ubiegania się o ten rodzaj świadczenia. Odpowiednikiem z zachowaniem kryterium dochodowego jest specjalny zasiłek opiekuńczy.

W okresie sprawowania opieki Ośrodek opłaca składki emerytalno-rentowe przez okres niezbędny do uzyskania przez kobietę 20-letnigo lub mężczyznę 25-letniego okresu ubezpieczenia oraz składki zdrowotne. W przypadku zaprzestania sprawowania opieki na skutek śmierci zależnego członka rodziny – opiekun uprawniony jest do zasiłku dla bezrobotnych na zasadach określonych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy lub ustawie z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych.

Obecny system świadczeń opiekuńczych daje poczucie bezpieczeństwa niesamodzielnym członkom rodziny umożliwiając im jak najdłuższe pozostawanie w środowisku rodzinnym i jednocześnie nie wyklucza opiekunów z okresu zatrudnienia.

2.4. Ośrodki wsparcia

W systemie pomocy społecznej mamy do czynienia z ośrodkami wsparcia będącymi jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej dziennego pobytu, w których mogą być prowadzone również miejsca całodobowego okresowego pobytu. Do ośrodków tych zaliczamy środowiskowe domy samopomocy, dzienne domy pomocy, kluby samopomocy oraz schroniska.

Ośrodki stanowią duże wsparcie rodzin z dorosłymi niepełnosprawnymi członkami rodzin Celem środowiskowych domów jest:

- wyrównywanie szans osób z zaburzeniami psychicznymi i upośledzeniem umysłowym,
- integracja społeczna, prowadzenie ich ku aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym i zawodowym,
- tworzenie oparcia społecznego rodzinom z osobami niepełnosprawnymi.

Zadaniem ośrodków wsparcia jest opieka dzienna, terapia w różnego rodzaju pracowniach, rehabilitacja, poradnictwo specjalistyczne, zajęcia edukacyjne, integracja społeczna, wsparcie uczestników i ich rodzin oraz gorący posiłek

Na terenie miasta funkcjonują 2 środowiskowe domy samopomocy przeznaczone dla osób z zaburzeniami psychicznymi i upośledzeniem umysłowym, z których jeden prowadzony jest przez MOPR w Suwałkach, zaś drugi przez Stowarzyszenie „Aktywni Tak Samo" w Suwałkach. Stowarzyszenie utworzyło trzy mieszkania treningowe (5 miejsc) przygotowujące osoby niepełnosprawne pod opieką specjalistów do prowadzenia samodzielnego życia lub zastępujące pobyt w placówce instytucjonalnej. W 2015 r. z treningu umiejętności usamodzielnienia skorzystały 22 osoby.

Poza tym niepełnosprawni mieszkańcy naszego miasta mają możliwość korzystania z ośrodków wsparcia w ościennej gminie na mocy zawartych porozumień z Powiatem Suwalskim i Gminą Suwalską dotyczących zlecenia zadania publicznego.

Ośrodki wsparcia jak i liczbę mieszkańców Suwałk korzystających z tych usług obrazuje poniższa tabela.

Mieszkańcy Suwałk w ośrodkach wsparcia w latach 2014-2016

Rodzaj ośrodka	Liczba miejsc	Liczba uczestników w latach		
		2014	2015	2016
ŚDS przy MOPR w Suwałkach	35	48	45	44
w tym mieszkańcy Suwałk		47	44	43
ŚDS przy Stowarzyszeniu „Aktywni Tak samo" w Suwałkach	30	25	28	30
w tym mieszkańcy Suwałk		22	23	25
ŚDS w Białej Wodzie	42	50	56	58
w tym mieszkańcy Suwałk		0	4	11
miejsca całodobowego pobytu	6	6	10	8
w tym mieszkańcy Suwałk		0	0	0
ŚDS w Lipniaku	60	70	78	73
w tym mieszkańcy Suwałk		28	32	35
miejsca całodobowego pobytu	14	5	2	1
w tym mieszkańcy Suwałk		1	0	0
Łączna liczba mieszkańców Suwałk		98	103	114

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Suwałkach

Mieszkańcy Suwałk korzystają ze wszystkich ośrodków z uwagi na ich bliskie usytuowanie. Z roku na rok wzrasta zainteresowanie udziałem w tej formie opieki.

Ośrodki wsparcia prowadzą głównie jednostki samorządu terytorialnego tylko jeden jest prowadzony przez Stowarzyszenie „Aktywni Tak Samo" w Suwałkach, któremu Miasto Suwałki

zleciło realizację zadania publicznego z zakresu pomocy społecznej w drodze otwartego konkursu ofert.

Obecnie nie odnotowano osób oczekujących do środowiskowych domów samopomocy, w związku z czym potrzeby w tym zakresie są zaspokojone.

Kolejną formą wsparcia dziennego są kluby, których infrastruktura ulega sukcesywnemu rozwojowi. Na terenie miasta funkcjonują 2 Kluby Seniora, w 2 punktach miasta dysponujące 30 miejscami.

Głównym celem działalności klubów jest aktywizacja i integracja osób starszych, tworzenie nowych więzi społecznych, organizowanie wzajemnej pomocy, zapobieganie rosnącej przepaści między seniorami, a aktywnym młodym pokoleniem, które jest lepiej dostosowane do nowych warunków gospodarczo społecznych.

Powołana również została Suwalska Rada Seniorów jako organ doradczy przy Prezydencie Miasta Suwałk, inicjująca wdrażanie działań na rzecz seniorów oraz opiniująca inne przedsięwzięcia. Była także inicjatorem uruchomienia Domu Dziennego Pobytu „Kalinka" dla 15 mieszkańców Suwałk w wieku senioralnym.

2.5. Pomoc instytucjonalna.

Obok środowiskowych form pomocy funkcjonuje tzw. system pomocy instytucjonalnej realizowanej wówczas, kiedy pomoc środowiskowa jest niewystarczająca bądź niepełna z uwagi na potrzebę całodobowej opieki i pielęgnacji. Osoby potrzebujące, dokonują odpowiedniego wyboru.

Takim wyborem jest pobyt w domu pomocy społecznej odpowiedniego typu adekwatnego do stanu zdrowia i rodzaju schorzenia, które dzielą się na domy, dla:

1) osób somatycznie chorych
2) osób w podeszłym wieku
3) przewlekle psychicznie chorych
4) dorosłych niepełnosprawnie intelektualnie
5) dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie i fizycznie
6) osób uzależnionych od alkoholu

Domy pomocy społecznej świadczą usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu.

Na terenie Miasta Suwałki funkcjonuje jeden Dom Pomocy Społecznej „Kalina" o zasięgu ponadlokalnym. Dom przeznaczony dla osób przewlekle somatycznie chorych, o liczbie 195 miejsc.

Mieszkańcy Suwałk przebywają w różnych domach, w zależności od rodzaju schorzenia kierowani są do odpowiedniego typu.

Mieszkańcy Suwałk w domach pomocy społecznej z podziałem na typ w latach 2014-2016

Typ domu pomocy społecznej	Liczba mieszkańców w latach		
	2014	2015	2016
DPS „Kalina" dla osób somatycznie chorych w Suwałkach	**96**	**98**	**102**
umieszczonych w danym roku	20	18	16
Na terenie innych powiatów, z tego:	**63**	**68**	**68**
DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych	17	13	14
DPS dla osób w podeszłym wieku	6	9	9
DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych	24	30	28
DPS dla dorosłych oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	16	16	17
umieszczonych w danym roku	11	12	6
Łączna liczba mieszkańców przebywających w DPS, z tego	**159**	**166**	**170**
umieszczonych w danym roku	31	30	22
liczba oczekujących na dps na 31 grudnia każdego roku	13	9	28

Źródło: Opracowanie własne MOPR Suwałki

Najwięcej mieszkańców przebywa w domach dla osób przewlekle somatycznie chorych, a następnie w dps dla osób przewlekle psychicznie chorych, w których okres oczekiwania jest dość długi. Zauważamy spadek liczby osób umieszczanych w dps, który wynika ze spadku umieralności pensjonariuszy oraz wysokiej jakości usług opiekuńczych, a w konsekwencji coraz dłuższego okresu oczekiwania (powyżej 12 miesięcy).

2.5.1. Zakłady Opiekuńczo Lecznicze i Pielęgnacyjno–Opiekuńcze

Struktura demograficzna oraz wynikające potrzeby społeczeństwa w zakresie opieki nad osobami starszymi, przewlekle chorymi i niepełnosprawnymi rodzą zapotrzebowanie na formy opieki długoterminowej i krótkoterminowej.

W systemie ochrony zdrowia na terenie miasta Suwałki funkcjonują:

- Zakład Opiekuńczo-Leczniczy – 16 miejsc;
- Zakład Opiekuńczo-Leczniczy dla Pacjentów Wentylowanych Mechanicznie – 6 miejsc.
- Zakład Pielęgnacyjno–Opiekuńczy Psychiatryczny – 40 miejsc, od 1 maja 2017 r. - 60 miejsc;

Misją zakładów jest pomoc w odzyskaniu możliwie największego zakresu sprawności i niezależności oraz poprawa jakości życia.

W ramach Oddziału Medycyny Paliatywnej funkcjonuje:

- Hospicjum stacjonarne - 14 miejsc, które zapewnia całościową opiekę nad pacjentem chorującym na nieuleczalne, nie poddające się leczeniu przyczynowemu, postępujące choroby. Opieka ma na celu zapobieganie i uśmierzanie bólu i innych objawów somatycznych, łagodzenie cierpień psychicznych, duchowych i socjalnych.
- domowa opieka paliatywna przeznaczona w 90% dla pacjentów w terminalnym okresie choroby nowotworowej.

Średniorocznie z placówek stacjonarnych opieki krótko i długoterminowej oraz domowej opieki pielęgniarskiej korzysta ok. 400 osób.

Nie wszystkie osoby przebywające w placówkach opiekuńczych wracają do swoich środowisk. Często po zakończeniu okresowego pobytu i z uwagi na stan zdrowia niezbędne jest umieszczanie w domach pomocy społecznej.

Istniejąca infrastruktura nie zabezpiecza potrzeb mieszkańców. Przebywają oni w tego typu placówkach w Sejnach, Gołdapi, Augustowie, Jaśkach, a nawet w Siemiatyczach.

2.6. Rehabilitacja społeczna

Celem rehabilitacji jest umożliwianie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w życiu społecznym. Rehabilitacja ta odbywa się głównie poprzez wyrabianie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności społecznej, a także wyrabianie umiejętności samodzielnego pełnienia ról społecznych poprzez udział w turnusach rehabilitacyjnych, likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, a także poprzez zakup sprzętu rehabilitacyjnego czy przedmiotów ortopedycznych.

Działania w tym zakresie wynikają głównie z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych i oparte są na finansowaniu z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Głównym realizatorem tych zadań jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Suwałkach.

Pomoc osobom niepełnosprawnym udzielona ze środków PFRON

Rodzaj dofinansowania	Liczba osób w latach		
	2014	2015	2016
Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	164	152	78
Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych	48	41	33
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki	698	807	864
Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	1511	844	1211

Źródło: Sprawozdawczość MOPR za lata 2014-2016

Największym zainteresowaniem wśród osób niepełnosprawnych cieszą się turnusy rehabilitacyjne, jednak największą potrzebą i priorytetem w podejmowaniu działań jest dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, które wspomagają rehabilitację leczniczą. Co roku tą formą pomocy obejmowana jest największa liczba osób.

Udział osób niepełnosprawnych w integracji ze społeczeństwem poprzez dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki cieszy się ogromnym zainteresowaniem, o czym świadczy ich wysoka liczebność.

Osoby z niepełnosprawnością ruchową, intelektualną lub sensoryczną, pomimo prowadzonych działań integracyjnych mają utrudnione pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Nie zawsze mogą funkcjonować na równych zasadach z innymi osobami.

Więzi społeczne są niezwykle istotne w życiu osoby niepełnosprawnej, ponieważ chronią ją przed osamotnieniem i zapewniają zaspokojenie potrzeby przynależności i integracji społecznej. Wykluczenie osób niepełnosprawnych z życia społecznego wiąże się z trudnościami w nawiązywaniu relacji międzyludzkich lub ich brakiem, a często z barierą ekonomiczną.
Niepełnosprawni mieszkańcy naszego miasta mają możliwość integracji poprzez uczestnictwo w różnego rodzaju spotkaniach, wydarzeniach kulturalnych, sportowych, wyjazdach turystycznych.

W procesie tym szczególna rola przypada organizacjom pozarządowym, które przy wsparciu środków PFRON, samorządu miejskiego oraz innych źródeł finansowania aktywnie realizują zadania na rzecz integracji społecznej osób niepełnosprawnych.

2.7. Rehabilitacja zawodowa

Rehabilitacja zawodowa jest kolejnym aspektem procesu rehabilitacyjnego. Polega ona na działaniach, których celem jest pomoc osobie niepełnosprawnej w zdobyciu oraz utrzymaniu odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego dzięki korzystaniu z poradnictwa zawodowego, szkoleń zawodowych i pośrednictwa pracy.

Aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych jest nie tylko sposobem osiągnięcia niezależności ekonomicznej, ale również czynnikiem który buduje poczucie własnej wartości oraz przyczynia się do samorealizacji i szeroko rozumianej integracji społecznej.

Osoby niepełnosprawne mają prawo do pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami.

W roku 2016 spośród 258 niepełnosprawnych bezrobotnych pracę podjęło 70 osób, w tym pracę subsydiowaną 10 osób:

- na miejscach pracy refundowanych ze środków FP – 3 osoby,
- na miejscach pracy refundowanych ze środków PFRON – 1 osoba,
- prace interwencyjne - 5 osób,
- podjęcie pracy poza miejscem zamieszkania w ramach bonu na zasiedlenie – 1 osoba.

Wsparciem z zakresu rehabilitacji zawodowej jest, od lat realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Pilotażowy **program „Aktywny samorząd”** finansowany z PFRON.

Celem programu jest likwidacja barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie osób niepełnosprawnych.

Projekt kierowany jest głównie do osób niepełnosprawnych do 18 r. życia, kontynuujących naukę na poziomie wyższym, będących w wieku aktywności zawodowej, lub aktywnych zawodowo pomimo wieku emerytalnego, w ramach którego realizowano następujące działania:

- likwidacja barier transportowych
- likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym
- likwidacja barier w poruszaniu się
- pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym
- pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki osobie zależnej.

W 2014 r. ze wsparcia finansowego skorzystało 28 osób, w 2015 – 13, zaś w 2016 r. -38. Łącznie wydatkowano kwotę 368 tys. zł.

Istotnym wsparciem jest również Program Aktywizacji i Integracji realizowany przez MOPR we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy. Program kierowany jest do bezrobotnych, w tym również niepełnosprawnych, dla których ustalony został III profil przez PUP. Działania polegają na wykonywaniu prac społecznie użytecznych 2h/dziennie oraz udział w zajęciach aktywnej integracji 2h/dziennie. Dzięki prowadzonym działaniom z zakresu integracji zawodowej i społecznej uczestnicy mają szansę na zmianę profilu, a jednocześnie uzyskanie dostępu do instrumentów pracy dla grup szczególnego ryzyka. W efekcie uczestnicy podejmują prace społecznie użyteczne, lub inne zatrudnienie.

2.7.1. Podmioty ekonomii społecznej

Alternatywą dla otwartego rynku pracy są przedsięwzięcia z obszaru ekonomii społecznej, które służą dla osób na nim defaworyzowanych i jednocześnie stanowią alternatywę dla transferów socjalnych dając pracę zamiast zasiłku.

Pojęcie ekonomii społecznej w swojej idei akcentuje cele społeczne w podejmowanych działaniach nad celami nastawionymi na zysk. W swoich założeniach ekonomia społeczna, otwiera się na osoby, którym grozi marginalizacja społeczna i zawodowa. Ich rola sprowadza się do przygotowania swoich podopiecznych do świadczenia pracy.

Ekonomia społeczna radzi sobie z zaspokajaniem i wypełnianiem potrzeb, których nie mogą wypełnić inne sektory. Podmioty działają w różnych formach prawno-organizacyjnych.

Na terenie Suwałk funkcjonuje **8 spółdzielni socjalnych,** które działają na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej jej członków oraz ich środowiska lokalnego.

Wśród podmiotów ekonomii społecznej o charakterze integracyjnym, możemy wyróżnić:
Centrum Integracji Społecznej, które powstało w 2014 r. prowadzone przez Stowarzyszenie Dla Rozwoju w Suwałkach. Jego działalność ma charakter przede wszystkim edukacyjny, a jeden z jej elementów stanowi praca uczestników W centrum kształtowane są umiejętności pozwalające na pełnienie ról społecznych. W 2016 r. w zajęciach opartych na realizacji indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego uczestniczyły 62 osoby, w tym 11 osób niepełnosprawnych w stopniu lekkim. Po zakończeniu realizacji programów 11 osób podjęło zatrudnienie, w tym 3 osoby niepełnosprawne w stopniu lekkim.
Warsztaty Terapii Zajęciowej funkcjonują w Suwałkach i Filipowie, z których korzysta 48 mieszkańców Suwałk. Stanowią one pomost pomiędzy brakiem samodzielności osoby niepełnosprawnej, a wejściem na ścieżkę przyszłej samodzielności w funkcjonowaniu społecznym i zawodowym. Ważnym elementem prowadzonych działań jest praca z rodziną i otoczeniem społecznym w ramach edukacji i integracji społecznej.
Cele realizowane przez WTZ odbywają się poprzez ogólne usprawnianie uczestników, rozwijanie ich zaradności osobistej, umiejętności wykonywania czynności życia codziennego, funkcjonowania

w środowisku społecznym oraz rozwijanie psychofizycznych sprawności, koniecznych w pracy. Ważny element pracy uczestników WTZ to rozwijanie podstawowych, a także specjalistycznych umiejętności zawodowych, które umożliwią podjęcie pracy w zakładzie aktywności zawodowej, bądź innej pracy zarobkowej.

Zakład aktywności zawodowej funkcjonuje w pobliskim Lipniaku. Powstał w wyniku projektów partnerskich realizowanych przez Powiat Suwalski z Miastem Suwałki: „Edukacja + praca = sukces" i „Stworzenie i wsparcie funkcjonowania ZAZ w Lipniaku" w ramach POKL 2007-2013. Obecnie pracuje tam 36 osób niepełnosprawnych, z czego 27 to mieszkańcy Suwałk, z których 6 osób w 2016 r. podjęło zatrudnienie na otwartym rynku pracy. Jest subsydiowanym przedsiębiorstwem integracji zawodowej. Zatrudnia osoby niepełnosprawne znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji, których integracja na otwartym rynku pracy jest mało prawdopodobna. Zakłady aktywności zawodowej są placówkami tworzonymi z myślą o osobach niepełnosprawnych, które przeszły pewien etap rehabilitacji, ale nie są jeszcze gotowe do podjęcia zatrudnienia na otwartym rynku pracy. Aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych utrudnia ich bierność oraz pasywne nastawienie ich rodzin. Zakłady aktywności zawodowej stanowią pewien pomost pomiędzy rehabilitacją społeczną i zawodową prowadzoną w warsztacie terapii zajęciowej, a otwartym rynkiem pracy. Prowadzona w nich psychoedukacja, poradnictwo i wsparcie dla rodziny pomaga przełamać nadal obowiązujące stereotypy dotyczące roli społecznej osoby niepełnosprawnej. W zakładach aktywności zawodowej osoby niepełnosprawne uczą się samodzielności i odpowiedzialności, wyrabiają nawyki punktualności i systematyczności. Realizowane indywidualne plany rehabilitacji pomagają w osiągnięciu optymalnego poziomu rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz możliwości podjęcia zatrudnienia w warunkach normalnych.

2.8. Przewóz osób niepełnosprawnych jako element rehabilitacji społecznej i zawodowej

Miasto Suwałki mając na uwadze potrzebę integracji ze środowiskiem osób niepełnosprawnych organizuje przewóz dostosowanymi środkami transportu, zwłaszcza:
- dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej
- osobom z dysfunkcją narządu ruchu i w podeszłym wieku

w celu:
- realizacji obowiązku szkolnego dzieci i młodzieży
- leczenia i rehabilitacji
- uczestnictwa w życiu zawodowym, społecznym i kulturalnym mieszkańców

Przewóz osób niepełnosprawnych w latach 2014-2016

zakres osobowy	Liczba przewozów w latach		
	2014	2015	2016
osoby dorosłe	7 992	7 366	6 607
dzieci i młodzieży uczącej się	10 836	11 225	9 907
Ogólna liczba przejazdów	18 828	18 591	16 514

Źródło: Dane MOPR w Suwałkach

W 60 % przewozy dotyczą niepełnosprawnych uczniów w celu realizacji obowiązku szkolnego. Zauważamy zmniejszone zapotrzebowanie na przewóz związany z przewozem uczniów, który może wynikać z zakończonej edukacji, czy wykorzystywania przez rodziców własnych środków transportu

Wspomnieć należy również o ***„Programie wyrównywania różnic między regionami"***, który realizowano od 2004 r. W ramach środków PFRON dokonano zakupu 16 samochodów, z tego w ostatnim czasie 5 służących do przewozu osób niepełnosprawnych, ułatwiając im codzienne funkcjonowanie w życiu społecznym i zawodowym oraz zamontowano dźwig osobowy na potrzeby osób niepełnosprawnych w Szpitalu Wojewódzkim w Suwałkach. W latach 2014 -2016

wydatkowano na to kwotę 428.472 zł ze środków PFRON oraz 232.911 zł z budżetu samorządowego.

2.9. Źródła finansowania pomocy na rzecz osób niepełnosprawnych

Samorząd terytorialny wykonuje szereg zadań z zakresu wspierania osób niepełnosprawnych.

Podstawowym źródłem finansowania zadań z zakresu pomocy społecznej, wykonywanych przez jednostki samorządu terytorialnego są dotacje udzielane tym jednostkom z budżetu państwa. Większość tych dotacji ma status dotacji na zadania zlecone – na podstawie ustaw – z zakresu administracji rządowej, a także dotacji do zadań własnych gmin, natomiast Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych finansuje zadania powiatów z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.

Poniższa tabela przedstawia kategorie wydatków z podziałem na źródła finansowania wydatkowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie oraz Dom Pomocy Społecznej „Kalina" w Suwałkach

zadania	**Źródła finansowania**	**w latach, zł**		
		2014	**2015**	**2016**
rehabilitacja społeczna i zawodowa	PFRON	1.552.231	1.506.671	1.782.964
	dotacja z b. państwa	521.371	649.556	589.184
	budżet samorządowy	622.553	393.869	453.271
	razem	***2.696.155***	***2.550.096***	***2.825.419***
usługi opiekuńcze	dotacja z b. państwa	404.462	313.095	308.739
	budżet samorządowy	1.444.462	1.567.318	1.755.312
	razem	***1.848.924***	***1.880.413***	***2.064.051***
pomoc pieniężna i w naturze	dotacja z b. państwa	2.912.853	2.903.506	3.099.668
	budżet samorządowy	75.796	61.157	82.966
	razem	***2.988.649***	***2.964.663***	***3.182.634***
świadczenia opiekuńcze	dotacja z b. państwa	***7.836.131***	***8.613.844***	***9.022.388***
dodatki z tytułu kształcenia i rehabilitacji	dotacja z b. państwa	***245.620***	***254.120***	***305.093***
ośrodki wsparcia	dotacja z b. państwa	***943.894***	***810.587***	***971.288***
pomoc instytucjonalna	dotacja z b. państwa	1.349.143	1.298.537	1.167.606
	budżet samorządowy	6.368.933	6.705.945	7.305.262
	razem	***7.718.076***	***8.004.482***	***8.472.868***
Ogółem wydatki, z tego:		**24.277.449**	**25.017.048**	**26.843.741**
	PFRON	1.552.231	1.506.671	1.782.964
	dotacja z b. państwa	14.213.474	14.843.245	15.463.966
	budżet samorządowy	8.511.744	8.667.132	9.596.811

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Suwałkach

Jak widzimy największe nakłady, z tendencją wzrostową, ponoszone są na zadania związane ze sprawowaniem opieki nad zależnymi członkami rodzin, świadczeniu usług opiekuńczych w środowisku, a także pomocy instytucjonalnej. Budżet państwa stanowi 57 % wydatków na realizację zadań na rzecz osób niepełnosprawnych i zasila głównie sferę świadczeń pieniężnych, natomiast budżet samorządowy pomoc instytucjonalną i w usługach, tylko 6,6 % stanowi udział środków PFRON.

Podkreślenia wymaga fakt, iż wydatki związane z pomocą i wsparciem osób niepełnosprawnych w naszym mieście stanowią 43 % ogółu wydatków ponoszonych na pomoc społeczną i inne zadania z zakresu polityki społecznej (rozdział 852 i 853)

3. Rola organizacji pozarządowych w realizacji zadań na rzecz osób niepełnosprawnych

Organizacje pozarządowe tzw. III sektor odgrywają ważną rolę w środowisku osób niepełnosprawnych. Na terenie naszego miasta działa około 40 organizacji pozarządowych w zakresie pomocy społecznej, w tym działających na rzecz osób niepełnosprawnych.
Podejmują szereg inicjatyw, w szczególności, w zakresie:
- integracji społecznej,
- rehabilitacji dzieci i młodzieży;
- edukacji;
- poradnictwa specjalistycznego;
- terapii;
- promowania i rozwoju wolontariatu;
- pomocy rzeczowej, itp.

Dobra współpraca samorządu z organizacjami pozarządowymi to jeden z fundamentów społeczeństwa obywatelskiego. Współpraca ta jest istotnym czynnikiem integrującym i aktywizującym mieszkańców w rozwiązywaniu problemów lokalnych. Oparta na zasadzie partnerstwa zwiększa efektywność działań związanych z realizacją zadań własnych i zleconych.

Ważnym ogniwem jest Miejska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Suwałk, w której skład wchodzą głównie osoby niepełnosprawne będące przedstawicielami organizacji pozarządowych oraz przedstawiciel jednostki samorządu terytorialnego.

Do jej zadań należy: inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz realizacji praw osób niepełnosprawnych, opiniowanie projektów powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych; ocena realizacji programów, opiniowanie projektów uchwał.
Partnerska współpraca władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi w istotny sposób wzbogaca miejską ofertę usług dla tych grup mieszkańców.

4. Zasoby instytucjonalne i realizatorzy Programu

Infrastruktura społeczna stanowi materialną podstawę różnego rodzaju usług. Z analizy obecnego stanu infrastruktury społecznej Miasta Suwałki wynika, że istnieje nadal potrzeba jej rozwoju do zmieniających się potrzeb społeczeństwa.
Infrastruktura społeczna przedstawia się następująco:

1) Miasto Suwałki;
2) Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie;
3) Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności;
4) Środowiskowe Domy Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi i Niepełnosprawnych Intelektualnie -65 miejsc;
5) Mieszkania treningowe – 5 miejsc;
6) Warsztat Terapii Zajęciowej – 35 miejsc;
7) Dom Pomocy Społecznej „Kalina”- 195 miejsc;
8) Dom Dziennego Pobytu „Kalinka” – 15 miejsc;
9) Kluby Seniora ;
10) Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna;
11) Powiatowy Urząd Pracy;
12) Zakład Opiekuńczo-Leczniczy – 16 miejsc;
13) Zakład Opiekuńczo-Leczniczy dla Pacjentów Wentylowanych Mechanicznie – 6 miejsc.
14) Zakład Pielęgnacyjno–Opiekuńczy Psychiatryczny – 40 miejsc, od 1 maja 2017 r. - 60 miejsc;
15) Hospicjum stacjonarne - 14 miejsc,
16) Placówki oświatowe
17) Szkolnictwo wyższe;

18) Placówki służby zdrowia;
19) Placówki kulturalno - sportowo – rekreacyjne;
20) Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej;
21) Zarząd Budynków Mieszkalnych TBS Sp. Z o.o.;
22) Przedsiębiorcy i inne podmioty zatrudniające osoby niepełnosprawne;
23) Organizacje pozarządowe.

Rozdział III. Podstawowe założenia Programu

Dokonana analiza danych pozwoliła na określenie najistotniejszych problemów nurtujących środowiska osób niepełnosprawnych ustalenia ich przyczyn i opracowania działań niezbędnych do ich łagodzenia.

Osoby niepełnosprawne i ich rodziny stanowią szczególną grupę środowiska lokalnego. Specyfika ich potrzeb i oczekiwań wymaga funkcjonowania szeregu placówek oraz inicjowania i realizowania wielu działań, które uchronią te osoby, stworzą im warunki egzystencji i rozwoju, zmotywują do aktywności i zaradności, urzeczywistniając tym samym zasadę wyrównywania szans i integracji ze społeczeństwem.

3.1. Adresaci Programu

Nowoczesne rozumienie rehabilitacji i aktywizacji osób niepełnosprawnych zakłada jak najpełniejszą współpracę pomiędzy instytucjami i grupami odpowiedzialnymi za wieloetapowy i wielopłaszczyznowy proces integracji, gdyż samodzielne uporanie się z tak kompleksowym zadaniem nie jest możliwe. W związku z tym adresatami niniejszego Programu są mieszkańcy Suwałk, w szczególności:

1) osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
2) opiekunowie osób niepełnosprawnych;
3) osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym;
4) otoczenie osób niepełnosprawnych jako ogół instytucji i organizacji, z którymi osoba niepełnosprawna może się komunikować, podejmując aktywność społeczną i zawodową;
5) dzieci i młodzież niepełnosprawna;
6) pensjonariusze placówek opiekuńczych
7) osoby zależne, osoby sprawujące opiekę nad osobą zależną lub po zakończonym okresie sprawowania opieki

3.2. Cele i kierunki działania

Cel programu
Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i zawodowemu oraz integracja ze społeczeństwem osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób starszych.

⇓

Cel szczegółowy 1. Zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu osób	**Cel szczegółowy 2.** Wspieranie działań służących rehabilitacji, promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia	**Cel szczegółowy 3.** Stwarzanie warunków do zatrudniania i przeciwdziałania skutkom bezrobocia	**Cel szczegółowy 4.** Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej

niepełnosprawnych i starszych		wśród osób niepełnosprawnych	oraz integracji ze środowiskiem.

Cel szczegółowy 1. Zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych i starszych		
Kierunki	**Działania**	**Harmonogram realizacji**
Kierunek 1. Usuwanie barier psychospołecznych w procesie integracji osób niepełnosprawnych, starszych i ich rodzin ze środowiskiem	Usuwanie barier psychospołecznych poprzez edukację społeczności lokalnej a zwłaszcza dzieci i młodzieży w zakresie akceptacji, szacunku i empatii wobec osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku poprzez zajęcia edukacyjne w szkołach, akcje społeczne/imprezy integracyjne/międzypokoleniowe	2017 - 2021
	Wspieranie działalności organizacji pozarządowych promujących udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym - kulturalnym, edukacji, sporcie, rekreacji i turystyce,	2017 - 2021
	Promowanie wolontariatu, zwłaszcza w zakresie usług tłumacza, asystenta, przewodnika ułatwiających udział osobom niepełnosprawnym w życiu społecznym	2017 -2021
	Kształtowanie umiejętności i rozwijanie kompetencji społecznych poprzez udział w treningach/warsztatach itp.	2017 - 2021
	Wspieranie działalności klubów samopomocowych	2017 -2021
	Promocja działań na rzecz osób niepełnosprawnych oraz ich twórczości artystycznej i osiągnięć	proces ciągły
Kierunek 2. Tworzenie środowiska dostępnego dla osób niepełnosprawnych	Likwidacja barier w obiektach użyteczności publicznej (windy, podjazdy, pochylnie, punkty obsługi interesantów zwłaszcza dla osób na wózkach inwalidzkich)	2017 - 2021
	Likwidacja barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się zgodnie z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	2017 - 2021
	Likwidacja barier w komunikowaniu się poprzez odpowiednie znakowanie ciągów komunikacyjnych wewnątrz budynków, wyposażanie budynków użyteczności publicznej	2017 - 2021

	w instalacje dźwiękowe, świetlne, oraz tablice z informacją pisemną i piktograficzną	
	Szkolenie i zatrudnianie pracowników w instytucjach ze znajomością języka migowego	2017 - 2021
	Utrzymanie i rozwijanie środków transportu dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych z różnego rodzaju dysfunkcjami	2017 - 2021
Kierunek 3. Zapewnianie dostępu do informacji na równi z innymi członkami społeczeństwa	Praca socjalna na rzecz osób niepełnosprawnych jako forma doradcza i wspomagająca	2017 - 2021
	Wsparcie osób niepełnosprawnych w swobodnym dostępie do informacji i usług poprzez dostosowywanie stron internetowych do ich potrzeb	2017 -2021
	Udostępnianie informacji i komunikatorów na stronach internetowych oraz zamieszczanie tam do pobrania różnego rodzaju wniosków, podań	2017 -2021
	Prowadzenie różnorodnych form informacji w zakresie praw i uprawnień osób niepełnosprawnych	2017 -2021
Cel szczegółowy 2. Wspieranie działań służących rehabilitacji, opiece, promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia		
Kierunek 1. Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych, chorych, w podeszłym wieku i ich rodzin	Orzecznictwo o niepełnosprawności jako element poprawy społecznego i zawodowego funkcjonowania	2017 -2021
	Organizowanie instrumentów polityki na rzecz rodziny z dzieckiem o ciężkich i nieodwracalnych upośledzeniach albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu	2017 -2021
	Obejmowanie rodzin i osób pomocą finansową o charakterze stałym, okresowym i jednorazowym	2017 - 2021
	Organizowanie pomocy rzeczowej (opał, gorący posiłek, dowóz do miejsca zamieszkania)	2017- 2021
	Organizowanie i umożliwianie dostępu do poradnictwa specjalistycznego indywidualnego i grupowego	2017 - 2021
	Opracowywanie i realizacja programów osłonowych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych	proces ciągły
Kierunek 2. Poprawa dostępu do usług o charakterze rehabilitacyjnym, zdrowotnym i profilaktycznym	Dofinansowywanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w turnusach rehabilitacyjnych	2017 -2021
	Dofinansowywanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	2017 -2021
	Realizacja i wspieranie programów profilaktycznych polegających na wykonywaniu szczepień i badań profilaktycznych w kierunku zapobiegania i wykrycia chorób	2017 -2021
	Kształtowanie postaw prozdrowotnych poprzez intensyfikację działań edukacyjnych w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki chorób	2017 -2021

	Podejmowanie inicjatyw tworzenia i rozwoju usług geriatrycznych	2017 -2021
Kierunek 3. Rozwój alternatywnych form środowiskowej i stacjonarnej opieki nad osobami niepełnosprawnymi i starszymi	Rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania	2017 -2021
	Pomoc finansowa dla osób sprawujących opiekę nad zależnymi członkami rodziny (świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy zasiłek dla opiekuna)	2017 -2021
	Wspieranie funkcjonowania i rozwój ośrodków wsparcia zapewniających opiekę dzienną, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi	2017 -2021
	Organizowanie szkoleń dla opiekunów	2017 -2021
	Zapewnianie całodobowej opieki w domach pomocy społecznej	2017 -2021
	Zapewnianie opieki długoterminowej i krótkoterminowej poprzez wspieranie istniejących i rozwój zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych i opiekuńczo – leczniczych	2017 -2021
	wdrażanie usług asystenta osoby niepełnosprawnej	2018-2021
Cel szczegółowy 3. Stwarzanie warunków do zatrudniania i przeciwdziałania skutkom bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych		
Kierunek 1. Promocja i aktywizacja lokalnego rynku pracy oraz kształtowanie postaw prozatrudnieniowych wśród pracodawców i osób niepełnosprawnych	Promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych	2017 - 2021
	Promowanie zatrudnienia subsydiowanego wśród pracodawców - tworzenie i przystosowywanie stanowisk pracy osobom niepełnosprawnym na otwartym rynku pracy	2017 - 2021
	Realizacja poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej z zakresu aktywnego poszukiwania pracy	2017 - 2021
	Wspieranie zatrudnienia przejściowego - rozwoju spółdzielni socjalnych i zakładów pracy chronionej	2017 - 2021
Kierunek 2. Zwiększanie potencjału zawodowego i aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych poprzez reintegracja zawodową i społeczną	Realizacja Programów na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej osób bezrobotnych, w tym niepełnosprawnych (m.in. Program Aktywizacji i Integracji, „Aktywny Samorząd”, i inne w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Pracy)	proces ciągły
	Podejmowanie inicjatyw w ramach partnerstw służących zwiększeniu mobilności zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	proces ciągły
	Rozwój i wspieranie funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej o charakterze integracyjnym (KIS, CIS, WTZ,ZAZ)	2017 - 2021
Kierunek 3. Dostosowanie kształcenia i edukacji osób	Diagnozowanie potrzeb w zakresie zawodów deficytowych i kształcenie osób niepełnosprawnych do potrzeb lokalnego rynku pracy	proces ciągły

niepełnosprawnych do potrzeb rynku pracy	Badanie predyspozycji zawodowych osób niepełnosprawnych	proces ciągły
	Organizowanie szkoleń i kursów związanych z uzupełnianiem wykształcenia, podniesienia lub zmianę kwalifikacji oraz mających na celu uzyskanie zawodu lub przystosowania zawodowego odpowiedniego do wymagań lokalnego rynku pracy	proces ciągły
Cel szczegółowy 4. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz integracji ze środowiskiem		
Kierunek 1. Rozpoznanie i zapewnienie właściwych form kompleksowej pomocy dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	Diagnozowanie potrzeb i możliwości rozwojowych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.	proces ciągły
	Kompensowanie zdiagnozowanych deficytów rozwojowych m.in. zdrowotnych, edukacyjnych i wychowawczych dzieci i ich rodzin.	proces ciągły
	Poradnictwo dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej i ich rodzin.	proces ciągły
	Dostosowywanie programów nauczania oraz metod do możliwości rozwojowych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	proces ciągły
Kierunek 2. Rozwijanie systemu wsparcia na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz ich rodzin	Prowadzenie i tworzenie (zgodnie z zapotrzebowaniem) oddziałów integracyjnych i specjalnych w jednostkach oświatowych.	proces ciągły
	Rozwój ośrodków prowadzących wczesne wspomaganie.	proces ciągły
	Stwarzanie warunków do korzystania z prawa do powszechnej edukacji.	proces ciągły
	Prowadzenie kampanii informacyjnej, zwiększającej świadomość rodziców w zakresie wykrywania nieprawidłowości i rozwoju dzieci.	proces ciągły

3.3. Monitoring i ewaluacja

Wdrażanie i realizacja programu są ściśle związane z działaniami monitorująco-kontrolnymi, które stanowią część nadzoru nad jego realizacją. Rozwój działań programowych należy na bieżąco oceniać, dlatego monitorowanie dokonywane będzie na wszystkich poziomach realizacji programu i projektów tworzonych na jego podstawie. Postęp względem zaplanowanych założeń, działań i rezultatów mierzony będzie za pomocą matrycy wskaźników w każdym roku.

Po zakończeniu realizacji programu należy sprawdzić, czy w wyniku podejmowanych działań osiągnięto spodziewane rezultaty i cel programu.

Niezbędna będzie także ocena czy prawne, administracyjne i finansowe środki przeznaczone na program pozwoliły osiągnąć oczekiwane efekty.

Koordynatorem Programu i w znacznej części realizatorem zadań będzie Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Suwałkach. Monitoring i ewaluacja odbywać się będzie na bieżąco równolegle

z wykonywaniem konkretnych zadań poprzez współpracę z grupą docelową i podmiotami zaangażowanymi w realizację Programu.

Program stanowi dokument otwarty może podlegać modyfikacjom w zależności od pojawiających się potrzeb i możliwości finansowych Miasta Suwałki.

3.4. Matryca wskaźników

Cel szczegółowy 1. Zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych i starszych						
Kierunki	**Nazwa wskaźnika**	**Rok bazowy**	**Dane z roku ewaluacji**			
		2017	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Kierunek 1. Usuwanie barier psychospołecznych w procesie integracji osób niepełnosprawnych, starszych i ich rodzin ze środowiskiem	1. Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach edukacyjnych/imprezach integracyjnych/pokoleniowych					
	2. Liczba dofinansowanych projektów na rzecz integracji osób niepełnosprawnych/ liczba uczestników					
	3. Liczba wolontariuszy działających na rzecz osób niepełnosprawnych					
	4. Liczba klubów samopomocy/liczba uczestników					
	5. Liczba mieszkań treningowych/liczba warsztatów/liczba uczestników					
	6. Liczba wystaw, konkursów, publikacji/audycji					
Kierunek 2. Tworzenie środowiska dostępnego dla osób niepełnosprawnych	7. Liczba zlikwidowanych lub zastosowanych barier architektonicznych/komunikacyjnych w obiektach użyteczności publicznej					
	8. Liczba osób, które uzyskały dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych/ w komunikowaniu się/ technicznych					
	9. Liczba osób zatrudnionych/przeszkolonych z języka migowego w instytucjach publicznych					
	10. Liczba autobusów komunikacji miejskiej przystosowanych do potrzeb niepełnosprawnych					
	11. Liczba samochodów do przewozu osób niepełnosprawnych / liczba przejazdów					
Kierunek 3. Zapewnianie dostępu do bieżącej, rzetelnej informacji na równi z innymi członkami społeczeństwa	12. Liczba porad socjalnych					
	13. Liczba dostosowanych stron internetowych do osób niepełnosprawnych/liczba informacji zamieszczanych					
	14. Liczba publikacji/informatorów /rodzaju ulotek/nakład					

Cel szczegółowy 2. Wspieranie działań służących rehabilitacji, opiece, promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia			
Kierunki	**Nazwa wskaźnika**	**Rok bazowy**	**Dane z roku ewaluacji**

		2017	2018	2019	2020	2021
Kierunek 1. Wspieranie działań służących rehabilitacji, promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia	15. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności/o stopniu niepełnosprawności/ liczba orzeczonych po raz pierwszy					
	16. Liczba rodzin z niepełnosprawnym dzieckiem objętych asystenturą					
	17. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną /liczba rodzin z niepełnosprawnością					
	18. Liczba osób pobierających zasiłki stałe/okresowe/celowe					
	19. Liczba osób objętych pomocą rzeczową/ opał/ posiłek/ posiłek z dowozem					
	20. Liczba osób pobierających dodatki z tytułu kształcenia i rehabilitacji					
	21. Liczba osób pobierających zasiłki pielęgnacyjne					
	22. Liczba programów osłonowych/liczba osób					
Kierunek 2. Poprawa dostępu do usług o charakterze rehabilitacyjnym, zdrowotnym i profilaktycznym	23. Liczba osób, którym dofinansowano udział w turnusie rehabilitacyjnym					
	24. Liczba udzielonych dofinansowań do zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze					
	25. Liczba programów profilaktyczno-edukacyjnych/liczba osób					
	26. Liczba poradni geriatrycznych					
Kierunek 3. Rozwój alternatywnych form środowiskowej i stacjonarnej opieki nad osobami niepełnosprawnymi i starszymi	27. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi/specjalistycznymi usługami opiekuńczymi					
	28. Liczba osób pobierających świadczenia pielęgnacyjne/ specjalne zasiłki opiekuńcze/zasiłki dla opiekuna					
	29. Liczba środowiskowych domów samopomocy/liczba uczestników/liczba oczekujących					
	30. Liczba domów dziennego pobytu dla seniorów/liczba uczestników/liczba oczekujących					
	31. Liczba osób w domach pomocy społecznej/umieszczonych w danym roku/liczba oczekujących					
	32. Liczba ZPO/liczba miejsc/liczba pacjentów					
	33. Liczba ZOL/liczba miejsc/liczba pacjentów					
	34. Liczba asystentów osoby niepełnosprawnej/liczba osób objętych pomocą”					

Cel szczegółowy 3 Stwarzanie warunków do zatrudniania i przeciwdziałania skutkom bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych						
Kierunek	**Nazwa wskaźnika**	**Rok bazowy**	**Dane z roku ewaluacji**			
		2017	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Kierunek 1 Promocja i aktywizacja lokalnego rynku pracy oraz kształtowanie postaw prozatrudnieniowych wśród pracodawców i osób niepełnosprawnych	35. Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych/liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych					
	36. Liczba spółdzielni socjalnych/liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych					
	37. Liczba dotacji na rozpoczęcie działalności					
	38. Liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych/ w ramach FP/PFRON					
	39. Liczba osób objętych doradztwem / liczba Indywidualnych Planów Działania					
	40. Liczba współpracujących pracodawców					
Kierunek 2 Zwiększanie potencjału zawodowego i aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych poprzez reintegracja zawodową i społeczną	41. Liczba zrealizowanych Programów Aktywizacji i Integracji PAI/liczba uczestników					
	42. Liczba uczestników WTZ/liczba osób niepełnosprawnych, które podjęły zatrudnienie					
	43. Liczba CIS/KIS/liczba uczestników, które podjęły zatrudnienie					
	44. Liczba uczestników ZAZ/ liczba osób które podjęły zatrudnienie					
	45. Liczba osób, które otrzymały dofinansowanie w ramach Programu „Aktywny Samorząd”					
	46. Liczba uczestników w projektach aktywizujących bezrobotnych					
Kierunek 3 Dostosowanie kształcenia i edukacji osób niepełnosprawnych do potrzeb rynku pracy	47. Liczba raportów					
	48. Liczba zorganizowanych szkoleń					
	49. Liczba osób, które podniosły wykształcenie/ukończyły szkolenia					
	50. Liczba dofinansowań do wykształcenia					
	51. Liczba osób dorosłych poddanych ocenie zawodowej/młodzieży					

Cel szczegółowy 4. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz integracji ze środowiskiem						
Kierownik	**Nazwa wskaźnika**	**Rok bazowy**	**Dane z roku ewaluacji**			
		2017	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Kierunek 1	52. Liczba diagnozowanych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej					

Rozpoznanie i zapewnienie właściwych form kompleksowej pomocy dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	53. Liczba dzieci i młodzieży korzystających z pomocy w ramach kompensowania deficytów rozwojowych					
	54. Liczba porad udzielonych niepełnosprawnym dzieciom i młodzieży i ich rodzinom					
	55. Liczba dzieci objętych kształceniem specjalnym					
Kierunek 2 Rozwijanie systemu wsparcia na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz ich rodzin	56. Liczba dzieci w szkołach/przedszkolach					
	57. Liczba dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w placówkach oświatowych					
	58. Liczba ośrodków/ liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganiem					
	59. Liczba dzieci i młodzieży, której zapewniono bezpłatny transport związany z realizacją obowiązku szkolnego					
	60. Liczba podjętych działań informacyjnych zwiększających świadomość rodziców					
	61. Liczba oddziałów integracyjnych i specjalnych					

3.5 Zakładane rezultaty

Realizacja programu powinna przyczyniać się w dalszym ciągu do pełniejszego zaspokajania potrzeb, rozszerzenia oferty oparcia społecznego i zawodowego osobom niepełnosprawnym i ich integracji oraz inicjowania przedsięwzięć do pokonywania barier uniemożliwiających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społeczno - gospodarczym. Kształtowanie integracyjnego modelu umożliwiającego osobom niepełnosprawnym korzystanie ze wszystkiego co jest dostępne dla ogółu społeczeństwa, stanowi jedno z największych wyzwań polityki naszego miasta.

3.6. Źródła finansowania

1. Budżet samorządowy.
2. Budżet państwa.
3. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
4. Środki własne instytucji i organizacji pozarządowych.
5. Środki zewnętrzne.
6. Narodowy Fundusz Zdrowia

3.7. Podstawy prawne

1. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
2. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
4. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
5. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
6. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;
7. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych;
8. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na lata 2016 – 2025;
9. Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2016 – 2020;
10. Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 r.;

11. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
12. Inne akty prawne regulujące kwestię osób niepełnosprawnych.